

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

NGUYỄN NGỌC LINH

**DẠY HỌC HÁT CHO HỌC SINH LỚP 4
TRƯỜNG TIỂU HỌC TRUNG VƯƠNG,
QUẬN HOÀN KIẾM THÀNH PHỐ HÀ NỘI**

**TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC ÂM NHẠC
Khóa 11 (2018 - 2020)**

Hà Nội, 2021

**CÔNG TRÌNH ĐÃ ĐƯỢC HOÀN THÀNH
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Đăng Nghị

Phản biện 1: PGS.TS LÊ VĂN TOÀN

Phản biện 2: PGS.TS HÀ THỊ HOA

Luận văn được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ
tại trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương
Vào ngày 11 tháng 6 năm 2021

Có thể tìm hiểu luận văn tại:

Thư viện Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Âm nhạc có vai trò khá quan trọng, là một thành tố ít khi thiếu vắng đối với đời sống tinh thần của con người. Trải qua quá trình hình thành và phát triển, các thành viên trong xã hội - đặc biệt là nhà khoa học - nhận ra rằng, cũng như các loại hình nghệ thuật khác, âm nhạc có nhiều chức năng: nhận thức, giáo dục, giải trí, thẩm mỹ... Như vậy có thể thấy, âm nhạc là sản phẩm văn hóa nghệ thuật do con người sáng tạo ra, đến lượt nó quay lại phục vụ đời sống tinh thần cho chính chủ nhân của nó. Nhìn trên phương diện về các chức năng tác động đến đời sống của con người, thì âm nhạc luôn có lợi thế hơn so với các loại hình nghệ thuật khác.

Nhận biết được vai trò quan trọng của âm nhạc trong việc giáo dục con người đặc biệt là đối với lứa tuổi học sinh, năm 2002 Bộ Giáo dục & Đào tạo đã đưa âm nhạc vào chương trình giáo dục phổ thông ở cấp tiểu học và cấp trung học cơ sở. Đó là một việc làm cần thiết/ cấp thiết, đúng đắn mang tầm chiến lược trong việc đào tạo ra những con người mới với các tiêu chí: đức - trí - thể - mỹ.

Nằm trong hệ thống trường công lập của cả nước, Trường Tiểu học Trung Vương thuộc quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội cũng nghiêm túc thực hiện chương trình giáo dục âm nhạc do Bộ Giáo dục & Đào tạo đề ra. Trong nhiều năm qua, với môn âm nhạc, nhà trường có những giáo viên đủ tiêu chuẩn, năng nổ, nhiệt tình, nhìn chung đã cơ bản hoàn thành nhiệm vụ được giao. Tuy nhiên, nếu nhìn về vị trí, vị thế của Trường Tiểu học Trung Vương - nằm ngay trung tâm thành phố, là trường điểm, đạt chuẩn lần 2 - thì việc dạy học âm nhạc cho HS trong trường những năm qua chưa tương xứng và còn nhiều bất cập. Những bất cập đó thuộc về yếu tố khách quan (nhiều giáo viên, phụ huynh học sinh thường quan niệm âm nhạc chỉ là môn phụ, học cho vui) và yếu tố chủ quan (nhận thức của giáo viên dạy nhạc, phương pháp giảng dạy...) dẫn đến chất lượng trong dạy học môn âm nhạc nói chung và từng phân môn nói riêng (trong đó có dạy học hát) chưa cao.

Môn âm nhạc ở cấp tiểu học đang thực hiện theo chương trình hiện hành (năm học 2020 - 2021 lớp 1 học bắt đầu theo chương trình mới)

gồm 3 phân môn: học hát, tập đọc nhạc và âm nhạc thường thức. Trong đó, học hát là phân môn được học sinh chú ý hơn cả. Tuy nhiên, ở mỗi lớp trong cấp học cũng bộc lộ nhiều ưu, nhược điểm khác nhau trong cách dạy/học của giáo viên/học sinh.

Là giáo viên trực tiếp dạy âm nhạc cho học sinh ở khối lớp 4, chúng tôi cần thấy phải chung tay xây dựng một ngôi trường thân thiện, có chất lượng trong đào tạo để xứng đáng đứng ở vị trí hàng đầu trong các trường tiểu học ở Thủ đô. Xuất phát từ những nguyên nhân chủ quan và khách quan nêu trên, chúng tôi chọn ***Dạy học hát cho học sinh lớp 4 Trường Tiểu học Trưng Vương, quận Hoàn Kiếm, Hà Nội*** làm tên cho luận văn thạc sĩ chuyên ngành Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc.

2. Lịch sử nghiên cứu

Đến nay đã có khá nhiều công trình, luận văn, bài viết liên quan gần hoặc xa đến nghiên cứu dạy học hát cho học sinh lớp 4. Tuy nhiên ở đây, xin điểm qua một số công trình tiêu biểu với các dạng như sau:

2.1. Công trình về dạy học thanh nhạc chuyên nghiệp

Phương pháp dạy học thanh nhạc của tác giả Nguyễn Trung Kiên xuất bản năm 2001. Nội dung cuốn sách đề cập nhiều vấn đề, trong đó tác giả đánh giá và nêu rõ vai trò quan trọng của ca hát, về các quy trình, phương pháp, nguyên tắc dạy hát, các kỹ thuật cơ bản về hơi thở, khẩu hình; hát legato, staccato, xử lý sắc thái... Những phương pháp và nguyên tắc rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc chủ yếu viết cho lứa tuổi đã trưởng thành và hoạt động trong lĩnh vực ca hát chuyên nghiệp. Tuy nhiên từ công trình này, chúng tôi vẫn rút ra được một số vấn đề cần thiết để có thể áp dụng vào dạy học hát cho học sinh lớp 4, như tư thế hát, cách lấy hơi, cách hát liền tiếng, hát luyện, hát lấy...

Cuốn *Phương pháp dạy học thanh nhạc* của Hồ Mộ La xuất bản 2008 cũng nghiên cứu về phương pháp dạy học thanh nhạc. Nội dung sách có nhiều điểm tương đồng với cuốn *Phương pháp dạy học thanh nhạc* của tác giả Nguyễn Trung Kiên.

Phương pháp hát tốt tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát của tác giả Trần Ngọc Lan, xuất bản năm 2011, đây là luận án tiến sĩ Nghệ thuật học được chuyển và in thành sách. Trong sách tác giả đề cập tới nhiều

vấn đề, nhưng chúng tôi giành sự quan tâm tới nội dung: đặc điểm của tiếng Việt trong nghệ thuật hát dân tộc và nghệ thuật hát mới; phương pháp rèn luyện cách phát âm chuẩn xác. Hai nội dung này giúp chúng tôi có cách nhìn nhận hợp lý trong quá trình thực hiện luận văn, đó là cách hát tiếng Việt không giống các hát tiếng Tây. Nắm được vấn đề đó, sẽ là cơ sở để từ đó dạy cho HS hát đúng và hát tốt các bài hát trong chương trình, đặc biệt là bài dân ca.

2.2. Công trình về dạy học âm nhạc cho học sinh phổ thông

Phương pháp dạy học âm nhạc, tập 1 của tác giả Ngô Thị Nam xuất bản năm 1994, là một trong những cuốn sách có giá trị khoa học viết về phương pháp dạy học âm nhạc cho HS ở trường trung học cơ sở. Cuốn sách này không đơn thuần như một tài liệu tham khảo quý giá, mà hơn thế, sách còn là cẩm nang giúp cho GV có những cơ sở để thực hiện các bước trong quá trình dạy học âm nhạc ở cấp tiểu học.

Phương pháp dạy học âm nhạc của hai tác giả Hoàng Long - Hoàng Lâm, xuất bản năm 2005, cũng là một trong những cuốn sách có giá trị về phương pháp dạy âm nhạc, được nhiều GV tham khảo. Trên cơ sở kinh nghiệm rút ra từ thực tiễn, tác giả Hoàng Long - Hoàng Lâm đã đúc kết và đưa vào những phương pháp cụ thể. Những phương pháp đó dễ hiểu và có thể áp dụng được phần nào vào việc dạy âm nhạc cho HS lớp 4 tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

Cuốn *Phương pháp dạy học âm nhạc ở trường tiểu học và trung học cơ sở* của Lê Anh Tuấn do Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội in và phát hành năm 2010]. Cuốn sách này cũng dành được sự quan tâm của nhiều giáo viên âm nhạc đang dạy ở các trường tiểu học và trung học trong cả nước. Nội dung sách đề cập tới việc dạy âm nhạc, trong đó có bàn tới vấn đề dạy học hát nhưng chỉ ở mức độ khái quát, mà chưa đi sâu vào từng đối tượng cụ thể. Tuy nhiên, cuốn sách đã gợi mở thêm về các phương pháp, giúp chúng tôi có cơ sở để thực hiện luận văn này.

Phương pháp dạy học âm nhạc tiểu học của Nguyễn Thị Yên, xuất bản năm 2013. Thực chất đây là cuốn giáo trình viết về phương pháp dạy học âm nhạc tiểu học phục vụ cho ngành sư phạm tiểu học tại

trường Đại học Sư phạm Đà Nẵng. Nội dung của sách viết về phương pháp dạy học âm nhạc ở bậc tiểu học, trong đó tác giả đã chú trọng tập trung vào khai thác những vấn đề cơ bản về phương pháp dạy học hát, phương pháp dạy học phát triển khả năng nghe nhạc và phương pháp dạy học tập đọc nhạc - những nội dung chủ yếu trong chương trình môn âm nhạc tiểu học hiện hành.

2.3. Các luận văn về dạy học âm nhạc

Nâng cao chất lượng dạy học âm nhạc tại Trường Tiểu học Kim Giang, Quận Thanh Xuân, Hà Nội là luận văn của Nguyễn Thu Quỳnh, bảo vệ năm 2015. Luận văn gồm 2 chương, tác giả đã đánh giá được thực trạng dạy học âm nhạc tại Trường Tiểu học Kim Giang và đưa ra các giải pháp thông qua: đổi mới phương pháp dạy học, tổ chức, kiểm tra đánh giá các phân môn học hát, tập đọc nhạc, phát triển kỹ năng cho HS trong trường nhằm nâng cao chất lượng dạy học âm nhạc.

Dạy học hát cho học sinh lớp 1 ở Trường Tiểu học Nguyễn Trãi, quận Thanh Xuân, Hà Nội là luận văn của Nguyễn Thị Thùy Dương, bảo vệ năm 2016.

Luận văn *Dạy học phân môn học hát khối lớp 5 Trường Tiểu học Ban Mai - Hà Đông - Hà Nội* của tác giả Lê Ngọc Tuyền, bảo vệ năm 2015.

Dạy học hát cho học sinh lớp 4 Trường Tiểu học Cẩm Quang, Cẩm Xuyên, Hà Tĩnh, luận văn của Dương Thị Mai, bảo vệ năm 2016; và *Dạy học hát cho học sinh lớp 4 Trường tiểu học Lê Thị Hồng Gấm, thành phố Buon Ma Thuột của Nguyễn Lê Xuân Quý*, bảo vệ năm 2019, là hai luận văn có hướng và đối tượng nghiên cứu gần với luận văn của chúng tôi. Hai luận văn này ngoài phần cơ sở lý luận, thì phần đưa ra các biện pháp để nâng cao chất lượng có đề cập tới phương pháp và tổ chức dạy học tích cực. Đây cũng là điểm mà chúng tôi cần học hỏi để đưa vào trong luận văn của mình.

Trên thực tế, còn khá nhiều công trình, luận văn mà chúng tôi chưa có điều kiện tham khảo, hoặc chưa dẫn ra ở đây. Tuy nhiên phải khẳng định hai vấn đề: thứ nhất, luận văn của chúng tôi không trùng lặp với các nghiên cứu trước đó; thứ hai, những nghiên cứu của các tác giả đi trước luôn là tài liệu, tư liệu vô cùng quý giá và cần thiết để làm cơ sở

giúp chúng tôi thực hiện luận văn này.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

Từ nghiên cứu về các vấn đề lý luận liên quan, luận sẽ văn đề xuất các biện pháp dạy học hát cho HS lớp 4, nhằm nâng cao chất lượng dạy học hát ở Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

3.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu một số khái niệm liên quan đến giáo dục âm nhạc trong nhà trường, cũng như đặc điểm và khả năng âm nhạc của HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội để xây dựng cơ sở lý luận cho luận văn.

Thực hiện khảo sát, đánh giá thực trạng dạy của GV và học hát của HS lớp 4 cũng như cơ sở vật chất và những vấn đề liên quan đến Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội, làm cơ sở thực tiễn cho luận văn.

Nghiên cứu, đề xuất, ứng dụng các biện pháp đổi mới phương pháp dạy học hát cho HS lớp 4 tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

Tiến hành thực nghiệm sư phạm để kiểm định tính khả thi của các biện pháp được đề xuất.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu là các biện pháp dạy học hát cho HS lớp 4 tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Quy mô nghiên cứu: Luận văn chỉ nghiên cứu về các biện pháp dạy học, thông qua các bước dạy bài hát cho HS lớp 4 trong các giờ chính khóa, được thực hiện theo Chương trình sách giáo khoa âm nhạc của Bộ Giáo dục Đào tạo đang hiện hành.

Không gian nghiên cứu: Nghiên cứu được thực hiện trong không gian của Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

Thời gian thực hiện: Từ tháng 9 - 2017 đến tháng 12 - 2020.

5. Phương pháp nghiên cứu

Các phương pháp chủ yếu được sử dụng trong luận văn:

Phương pháp nghiên cứu lý thuyết: Thu tập tài liệu, sử dụng các thao tác phân tích, so sánh, tổng hợp để tìm hiểu, làm sáng tỏ những vấn đề liên quan, đồng thời xây dựng các biện pháp dạy học phù hợp.

Phương pháp nghiên cứu thực tiễn: khảo sát, điều tra để tìm hiểu thực trạng dạy học hát cho HS lớp 4 tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.

Phương pháp so sánh: để thấy được sự khác nhau giữa HS lớp 4 và HS lớp 1,2,3 tại trường, cũng như sự khác nhau giữa HS Trường Tiểu học Trung Vương với HS thuộc một số trường tiểu học trong địa bàn.

Phương pháp thực nghiệm: thông qua việc thực nghiệm nhằm đánh giá tính khả thi của các biện pháp đề xuất trong luận văn.

6. Những đóng góp của luận văn

Về mặt lý luận: Luận văn đưa ra nhận thức, cách thức về cách dạy hát cho HS lớp 4 không chỉ đối với GV âm nhạc ở Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội, mà có thể còn cho nhiều GV ở các trường tiểu học khác tham khảo.

Về mặt thực tiễn: Góp phần đổi mới phương pháp thông qua việc vận dụng các biện pháp trong dạy hát cho HS.

Có thể dùng làm tài liệu tham khảo cho các đồng nghiệp có hướng nghiên cứu cùng hướng.

7. Bố cục của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, nội dung của luận văn gồm:

Chương 1: Những vấn đề lý luận và thực tiễn về dạy học hát cho học sinh lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương

Chương 2: Đặc điểm các bài hát trong chương trình và biện pháp dạy học.

Chương 1

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ DẠY HỌC HÁT CHO HỌC SINH LỚP 4 TRƯỜNG TIỂU HỌC TRUNG VƯƠNG

1.1. Khái niệm

1.1.1. Bài hát và ca khúc

1.1.1.1. Bài hát

Theo chúng tôi, *bài hát* là một danh từ chung dùng để chỉ và xác định nó (bài hát) là một thành tố trong tập hợp chung của âm nhạc. Theo nghĩa chung nhất và khái quát nhất thì bài hát nghĩa là: bài được hát lên (không phải ngâm, hoặc xem - để xác định sự khác biệt với các thể loại, loại hình liên kề. Tuy nhiên ngày nay, người ta không hát mà đọc cũng được gọi là bài hát như trong thể loại nhạc Rap). Do đó, không nên đánh đồng giữa bài hát với bài dân ca hay ca khúc, mà theo chúng tôi bài hát bao gồm dân ca và ca khúc. Vậy dân ca là gì, ca khúc là gì?

1.1.1.2. Dân ca

Dân ca là bài hát, đầu tiên do một người (có tri thức về cuộc sống, giỏi văn thơ) sáng tác phù hợp với tâm tư, tình cảm của người dân sở tại, sau đó nó được lan tỏa tới những cộng đồng dân cư gần, xa bằng phương thức truyền khẩu (sau này là văn bản) và tiếp tục được bổ sung, gọt giũa, trình diễn cho phù hợp với phong tục tập quán địa phương mà nó lan tỏa tới.

1.1.1.3. Ca khúc

Ca khúc là danh từ dùng để chỉ một thể loại âm nhạc do nhạc sĩ có tên cụ thể sáng tác, chủ yếu theo khúc thức của phương Tây. Nó còn là danh từ có tính định danh để chỉ về một loại và xác định sự khác biệt đối với loại gần nó, đó là dân ca. Với cách giải thích như vậy, trong chương trình âm nhạc lớp 4, những bài hát do các nhạc sĩ sáng tác, chúng tôi gọi là ca khúc; còn những bài hát dân gian, gọi là bài dân ca.

1.1.2. Dạy học và phương pháp dạy học

1.1.2.1. Dạy học

Dạy học là một quá trình gồm hoạt động dạy và hoạt động học có mục đích theo quy trình, kế hoạch, tổ chức và định hướng của người

dạy, giúp người học từng bước hình thành năng lực tư duy và năng lực hành động với mục đích chiếm lĩnh các giá trị tinh thần, các giá trị văn hóa, các kỹ năng... mà nhân loại đã đạt được.

1.1.2.2. Phương pháp dạy học và phương pháp dạy học hát

Phương pháp là cách thức thực hiện một công việc nào đó theo quy trình được lập sẵn nhằm đạt được mục tiêu đề ra.

Chúng tôi cho rằng *phương pháp dạy học* là cách thức dạy của GV và cách thức học của HS, hai hoạt động này luôn có tác động đến nhau. Việc dạy của GV sẽ ảnh hưởng đến cách học của HS, và cách học của HS sẽ là cơ sở để GV chọn phương pháp dạy cho phù hợp. Nói cách khác phương pháp dạy học là sự kết hợp hai chiều, biện chứng giữa phương pháp dạy của GV và phương pháp học của HS.

1.2. Vai trò và nhiệm vụ của việc dạy học hát

1.2.1. Vai trò của việc dạy học hát

1.2.1.1. Đáp ứng nhu cầu ca hát cho học sinh

Trong cuộc sống của mỗi con người không thể thiếu vắng tiếng hát, với HS phổ thông cũng vậy, các em luôn có nhu cầu về ca hát.

Học hành, vui chơi, ca hát là một nhu cầu tất yếu đối với HS phổ thông, nhất là với HS sinh bậc tiểu học. Tiếp xúc và thực hành với âm nhạc, đặc biệt là được GV trực tiếp dạy học hát, các em như được bước vào một miền đất lạ với không gian trong lành, rộng mở.

Như vậy có thể khẳng định rằng, việc dạy học hát trong trường phổ thông nói chung, ở cấp tiểu học nói riêng, vai trò đầu tiên và không kém phần quan trọng đó chính là đáp ứng nhu cầu ca hát cho HS.

1.2.1.2. Bồi dưỡng thẩm mỹ cho học sinh

Những ca khúc, hay bài dân ca trong chương âm nhạc trình tiểu học nói chung và chương trình lớp 4 nói riêng, đã được các nhà biên soạn tuyển chọn dựa trên các tiêu chí: giai điệu (đơn giản dễ hát), cấu trúc ngắn gọn, lời ca giàu hình tượng, tính vùng miền, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của lứa tuổi.

Ca khúc hay bài dân ca, là sản phẩm tinh thần do một nhạc sĩ hay tập thể sáng tác. Mỗi ca khúc, bài dân ca là sự phản ánh cuộc sống thông qua sự chi phối của nghệ thuật âm nhạc, do đó nó là một thực thể mang tính thẩm mỹ.

1.2.1.3. Giáo dục đạo đức cho học sinh

Mục đích của việc dạy học trong nhà trường là nhằm trang bị cho HS những kiến thức cơ bản, giúp các em dần hoàn thiện nhân cách và trí tuệ để đáp ứng nguồn nhân lực có chất lượng trong công cuộc xây dựng đất nước.

Âm nhạc nói chung, các bài hát trong chương trình lớp 4 hiện hành nói riêng, khi âm thanh được vang lên, sẽ tác động trực tiếp vào cơ quan thính giác của HS, dần tạo trong tâm hồn các em một tình cảm thẩm mỹ, đó cũng là cơ sở hình thành nên một lối sống đẹp, có đạo đức.

1.2.1.4. Góp phần phát triển trí tuệ và thể chất cho học sinh

Trí tuệ là kết quả của một quá trình nhận thức của con người nói chung theo thời gian về thế giới hiện thực khách quan. Khi đã có nhận thức đúng đắn, HS sẽ có khả năng phán đoán, đánh giá, nhận xét và giải quyết những trạng huống theo một cách riêng.

Ca hát là một hoạt động, hoạt động này gắn liền với sự phát triển tâm sinh lý của HS. Ca hát là tổng hợp có tính logic của các hoạt động: thở, nhìn, nghe, ngồi, đứng, đi lại... Nói cách khác, hoạt động ca hát có vai trò không nhỏ trong việc thúc đẩy sự phát triển các cơ quan: hô hấp, thính giác, thị giác, phát âm.

1.2.1.5. Tạo sự tự tin cho học sinh

Âm nhạc chân chính là một thế giới bao la của cảm xúc và những cảm xúc này luôn chứa đựng những yếu tố tích cực, nhân văn. HS thường thức hay trực tiếp tham gia vào hoạt động biểu diễn tác phẩm nói chung, bài hát nói riêng, tức là các em trực tiếp hòa nhập vào những cung bậc cảm xúc theo hướng tích cực.

1.2.2. Mục tiêu, nhiệm vụ của việc dạy học hát

Môn âm nhạc có vai trò vô cùng quan trọng trong việc bồi dưỡng hỗ trợ đào tạo để HS trở thành con người có: nhân cách, trí tuệ, thể chất và thẩm mỹ.

Phải xác định, dạy học hát là một trong những nhiệm vụ mà GV tác động vào nhằm đánh thức, phát triển năng lực nhận thức cho từng HS.

Một nhiệm vụ nữa khá quan trọng trong việc dạy học hát, là giúp các em phát triển thính giác và phát triển giọng hát.

Nếu như ở lứa tuổi của trẻ mầm non, hoạt động vui chơi chiếm đa số thì bậc tiểu học, các em đã ý thức hơn trong việc học tập.

Để đạt hiệu quả, chất lượng trong việc dạy học phân môn học hát ở trên lớp, yêu cầu GV phải tìm hiểu trước và phân tích kỹ những đặc điểm của từng bài hát như giai điệu, tiết tấu, thang âm điệu thức, nội dung ca từ, cách thể hiện tình sắc thái, tình cảm của bài hát...

1.3. Khái quát về Trường tiểu học Trưng Vương và thực trạng dạy học hát cho học sinh lớp 4

1.3.1. Khát quát về Trường Tiểu học Trưng Vương

Tuy có địa điểm riêng, nhưng trong nhiều năm Trường Tiểu học Trưng Vương vẫn phải chung cơ sở với Trường Tiểu học Nguyễn Du, do vậy GV, HS phải dạy và học ở 2, 3 địa điểm khác nhau. Năm 2016 được sự quan tâm của Quận ủy, Hội đồng Nhân dân, Ủy ban Nhân dân quận Hoàn Kiếm, Trường Tiểu học Nguyễn Du chuyển đến địa điểm khác. Từ đó, Trường Tiểu học Trưng Vương bắt tay vào việc cải tạo và xây dựng mới, với nguồn kinh phí khá lớn.

Cơ sở vật chất, đến nay trường có ba dãy nhà, trong đó có một dãy là khu làm việc của hiệu bộ gồm: phòng làm việc của hiệu trưởng, hiệu phó, phòng họp, phòng thiết bị đồ dùng học tập, phòng sinh hoạt chuyên môn, phòng truyền thống...

Cơ cấu tổ chức, hiện nay Trường Tiểu học Trưng Vương có tổng số đội ngũ cán bộ, giáo viên, nhân viên là 61 người. Trong đó: Ban giám hiệu gồm 3 người (1 hiệu trưởng, 2 hiệu phó); GV có 50 người, nhân viên hành chính là 8 người; GV âm nhạc có 2 người. Hiện tại nhà trường đang đào tạo cả năm khối lớp (lớp 1, lớp 2, lớp 3, lớp 4, lớp 5) với tổng số HS là khoảng 1400 em.

1.3.2. Thực trạng dạy học hát cho học sinh lớp 4

1.3.2.1. Nội dung chương trình phân môn học hát

Trong môn Âm nhạc lớp 4, thì phân môn học hát chiếm nhiều thời lượng nhất. Yêu cầu cần đạt của phân môn là HS phải: hát đúng ca độ, trường độ, phát âm rõ lời, hòa giọng, thuộc giai điệu và lời ca, nêu được nội dung bài hát, biết hát diễn cảm, biểu diễn bài hát, biết kết hợp hát với gõ đệm, vận động phụ họa hoặc trò chơi âm nhạc.

Nội dung phân môn học hát gồm 10 bài hát chính khóa, 2 bài hát do

địa phương tự chọn. Danh mục các bài hát sử dụng trong chính khóa lớp 4 gồm: 6 ca khúc của các nhạc sĩ Việt Nam sáng tác là: *Em Yêu hòa bình* (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn), *Trên ngựa ta phi nhanh* (nhạc và lời: Phong Nhã), *Khăn quàng thắm mãi vai em* (nhạc và lời: Ngô Ngọc Báu), *Bàn tay mẹ* (nhạc: Bùi Đình Thảo; lời thơ: Tạ Hữu Yên).

1.3.2.2. Đặc điểm và khả năng học hát của học sinh lớp 4 Trường tiểu học Trung Vương

Đặc điểm tâm sinh lý: HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội, đang ở độ từ 9 - 10 tuổi. Giống như HS ở nhiều trường tiểu học khác trên toàn quốc, độ tuổi này vóc dáng và tâm sinh lý của các em có nhiều thay đổi.

Một đặc điểm nữa không thể không nhắc tới đó là lứa tuổi này, HS ở Trường Tiểu học Trung Vương - nhiều gia đình có điều kiện vật chất - một số HS nữ đã dậy thì hoặc có biểu hiện của dậy thì: da dẻ hồng hào, cơ thể phồng phao, có sự nhạy cảm nhất định về giới tính, e thẹn, ngại ngùng, kín đáo trước các bạn khác giới....

Khả năng học hát

HS Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội phần lớn là con em thuộc các gia đình tiểu thương, trí thức có hộ khẩu ở một số phường trung tâm quận Hoàn Kiếm, số ít còn lại từ các quận trong thành phố hoặc từ các tỉnh khác đến.

HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương, luôn có ý thức học tập ở tất cả các môn. Giọng nói của các em cơ bản đạt chuẩn tiếng phổ thông, không ngọng, nhưng do thói quen, đa số các em mắc lỗi phát âm chữ *tr* thành chữ *ch* (bờ *tre* thành bờ *che*), *r* thành *d* (bay *ra* thành bay *da*), *s* thành *x* (dòng *suối* thành *xuối*); nhưng không nhầm lẫn chữ *l* thành chữ *n* và ngược lại.

Về khả năng hát của HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương là tương đối tốt, tuy nhiên, cạnh đó vẫn còn em hát sai cao độ, trường độ. Khi hát, giọng các em vang sáng, ngoài vấn đề mắc lỗi nhầm âm đầu của từ thì âm thanh phát ra vẫn còn cứng, đặc biệt là những từ mà âm nhạc đòi hỏi sự luyện, láy.

1.3.2.3. Thực trạng dạy học hát của giáo viên

Được được đào tạo đúng chuyên ngành Sư phạm âm nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương, GV dạy âm nhạc tại Trường Tiểu học Trung Vương có sự nhiệt tình, có phương pháp sư phạm và thân thiện với HS từng giờ học.

Chúng tôi khảo sát giờ đứng lớp của một đồng nghiệp vào tiết 04 ngày 01 tháng 10 năm 2019, dạy bài *Bạn ơi lắng nghe* (dân ca: Ba na; sưu tầm, dịch lời: Tô Ngọc Thanh) cho HS lớp 4A. GV sử dụng phương pháp thuyết trình, trình bày tác phẩm, trực quan và luyện tập, thực hành.

Tuy nhiên, theo chúng tôi, với bài dân ca *Bạn ơi lắng nghe* không nên dùng gam Đô trưởng, mà phải dựa vào thang âm của bài để thiết kế mẫu cho HS khởi động giọng. Khởi động giọng nên thực hiện ở tốc độ chậm để các em ngấm dần, sẽ giúp ích trực tiếp cho bước tiến hành dạy hát.

Chúng tôi tiếp tục dự một tiết học nữa: tiết 21, ngày 18 tháng 02 năm 2020, dạy ca khúc *Bàn tay mẹ* (Nhạc: Bùi Đình Thảo, thơ Tạ Hữu Yên). Tiết dạy học này, GV đã sử dụng giáo án điện tử để thu hút phần nhìn của HS và bài giảng trở nên sinh động.

Tiểu kết

Các vấn đề có liên qua trực tiếp đến nội dung luận văn như giải thích các khái niệm thế nào là bài hát, ca khúc, bài dân ca đến phương pháp dạy học, dạy học hát... đó có thể coi là nền tảng cơ sở lý luận của luận văn.

Thông qua việc dự giờ của đồng nghiệp và nhìn nhận lại chính giờ dạy của bản thân, loại bỏ những yếu tố khách quan tác động đến đời sống của GV, từ phương diện chủ quan chúng tôi đã chỉ ra một số điểm hạn chế trong quá trình dạy học hát, đó là: chưa vận dụng các phương pháp một cách linh hoạt; chưa chú trọng tới việc sửa những từ sai trong lời ca của một số bài hát, chưa vận dụng phương pháp dạy học tích cực để phát huy tối đa năng lực của HS...

Những hạn chế đó chính là thực trạng trong việc dạy học hát cho HS lớp 4 hiện nay tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, Hà Nội. Những thực trạng này, là cơ sở để chúng tôi tiếp tục giải quyết trong chương 2 của luận văn.

Chương 2

ĐẶC ĐIỂM CÁC BÀI HÁT TRONG CHƯƠNG TRÌNH VÀ BIỆN PHÁP TIẾN HÀNH DẠY HỌC

2.1. Đặc điểm các bài hát trong chương trình lớp 4

2.1.1. Đặc điểm về âm nhạc

2.1.1.1. Giai điệu

Cho đến nay, mặc dù âm nhạc đã phát sinh, phát triển với nhiều trào lưu, trường phái, thể loại khác nhau, nhưng phần nhiều tác phẩm, giai điệu âm nhạc luôn được chú trọng và đề cao. Trong những trường hợp ấy, giai điệu âm nhạc được ví như là khung sườn của tác phẩm.

Vậy giai điệu âm nhạc là gì? Nói cách khác để dạy học hát cho các em HS, thì GV cũng cần phải hiểu được thế nào là giai điệu âm nhạc. Tùy theo mục đích nghiên cứu và lĩnh vực tiếp cận, mà trên thực tế đã có nhiều cách hiểu về giai điệu âm nhạc.

Từ cách hiểu như trên, qua việc khảo sát các bài hát trong chương trình âm nhạc lớp 4 thì thấy, đa phần các bài hát có giai điệu đơn giản, khá bình ổn, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của các em. Để minh chứng cho nhận định này, xin được dẫn ra mấy dẫn chứng dưới đây.

Chẳng hạn bài *Thiếu nhi thế giới liên hoan* (nhạc và lời: Lưu Hữu Phước), giai điệu không phức tạp. Giai điệu có một số bước nhảy quãng 3, đặc biệt là quãng 4 ($c^1 - f^1$; $g^1 - c^2 \dots$) phù hợp với các phát âm của người Việt Nam.

Mặc dù giai điệu các bài hát khá đơn giản, nhưng có lẽ vì lý do nào đó mà một số bài hát lại không có sự ngắt tiết, ngắt câu rõ ràng, điều này gây ra không ít khó khăn lúc lấy hơi để thể hiện tình cảm của bài hát trong quá trình dạy học.

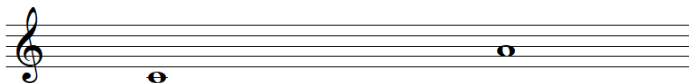
Các bài không ngắt tiết, ngắt câu, cụ thể là: *Em yêu hòa bình* (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn), *Bạn ơi lắng nghe* (dân ca Ba na; dịch lời Tô Ngọc Thanh), *Khăn quàng thắm mãi vai em* (nhạc và lời: Ngô Ngọc Báu), *Cò lả* (dân ca đồng bằng Bắc Bộ), *Chúc mừng* (nhạc Nga, đặt lời Hoàng Lê), *Thiếu nhi thế giới liên hoan* (nhạc và lời: Lưu Hữu Phước), *Lên nương* (dân ca Gia Rai; đặt lời La Sơn). Đây là vấn đề mà khi thực hiện dạy học, GV phải ý thức được cách phân tiết, phân câu, giúp HS lấy hơi sao cho hợp lý, để không làm mất đi vẻ đẹp vốn có của

bài hát.

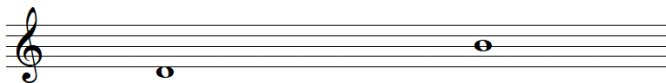
2.1.1.2. Âm vực các bài hát chính khóa trong sách Âm nhạc lớp 4

Âm vực được tính từ nốt nhạc thấp nhất đến nốt nhạc cao nhất trong giai điệu âm nhạc của bài hát. Việc nghiên cứu để hiểu âm vực bài hát nhằm giúp cho GV trong quá trình dạy học có thể linh hoạt nâng hoặc hạ ton/ giọng của bài hát để phù hợp với tầm cỡ giọng hát của HS. Từ đó có thể vận dụng và đưa ra những cách thức, biện pháp dạy hát phù hợp để rèn luyện kỹ thuật, kỹ năng, phát triển âm vực giọng hát cho các em. Qua việc khảo sát 10 bài hát được chọn lọc đưa vào giảng dạy trong chương trình chính khóa của phân môn học hát lớp 4, thì thấy âm vực các bài hát cơ bản là phù hợp với tầm cỡ giọng của HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương. Các bài hát có âm vực từ quãng 6 đến quãng 10, cụ thể là:

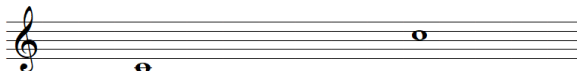
Quãng 6 có 1 bài là *Chim sáo* (dân ca Khơ me; đặt lời mới Đặng Nguyễn), âm vực: $c^1 - a^1$:

Quãng 8 có 5 bài: *Trên ngựa ta phi nhanh* (nhạc và lời: Phong Nhã), *Chúc mừng* (nhạc: Nga; lời: Hoàng Lê), *Thiếu nhi thế giới liên hoan* (nhạc và lời: Lưu Hữu Phước) âm vực: $d^1 - d^2$:

Bài *Cò lả* (dân ca đồng bằng Bắc Bộ), *Chú voi con ở bản Đôn* (nhạc và lời: Phạm Tuyên) cũng có âm vực quãng 8, cụ thể từ $c^1 - c^2$:

2.1.1.3. Tiết tấu các bài hát chính khóa trong sách Âm nhạc lớp 4

Tiết tấu là một trong những thành tố khá quan trọng trong việc tạo dựng nên một tác phẩm âm nhạc. Có cách hiểu về tiết tấu: “là sự nối tiếp các âm và các kết cấu âm nhạc bằng thời gian ngân vang của

âm thanh (độ dài của âm và độ dài của kết cấu) có tổ chức và có quy luật.

Hiểu một cách đơn giản thì: tiết tấu là quá trình con người đã lĩnh hội những âm thanh, hiện tượng trong cuộc sống xã hội, sau đó được mô hình hóa thành những âm hình tiết tấu, hoặc nhóm âm hình tiết tấu để trở thành thành tố biểu hiện trong tác phẩm âm nhạc.

2.1.1.4. Thang âm và điệu thức

Thang âm, điệu thức là một trong những thành tố quan trọng không thể thiếu trong một tác phẩm âm nhạc. Thực tế của đời sống hoạt động âm nhạc cho thấy, nhiều người thường đánh đồng giữa thang âm và điệu thức với nhau.

Em yêu hòa bình (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn), nhạc sĩ sử dụng thang 5 âm: Đô - Rê - Fa - Sol - La kết hợp với thang 5 âm: Đô - Rê - Fa - Sol - Xi (b) - Rê, tạo cho ca khúc có đầy đủ 7 âm giống ca khúc viết trên thang 7 âm của phương Tây.

Ca khúc *Trên ngựa ta phi nhanh* (nhạc và lời: Phong Nhã) được viết trên thang 5 âm: Rê - Fa - Sol - La - Xi.

Ca khúc *Bàn tay mẹ* (nhạc: Bùi Đình Thảo; lời thơ: Tạ Hữu Yên) và ca khúc *Chú voi con ở Bản Đôn* (nhạc và lời: Phạm Tuyên) giai điệu được xây dựng dựa trên thang 5 âm: Fa - Sol - La - Đô - Rê.

Ca khúc *Thiếu nhi thế giới liên hoan* (nhạc và lời: Lưu Hữu Phước), giai điệu là sự kết hợp của hai thang âm: Fa - Sol - La - Đô - Rê và Fa - Sol - Xi - Đô - Rê.

Các bài dân ca, chủ yếu viết trên thang 4, 5 âm, điệu thức dân tộc. Chẳng hạn giai điệu bài *Bạn ơi lắng nghe* (dân ca Ba - na; sưu tầm, dịch lời: Tô Ngọc Thanh) được xây dựng trên hai thang 5 âm: Đô - Mi - Fa - Sol - La và Đô - Mi - Fa - Sol - Xi.

Bài *Cò lả*, được xây dựng trên thang 4 âm: Fa - Sol - La - Đô.

Bài *Chim sáo* (Dân ca Khơ - me Nam Bộ; Sưu tầm: Đặng Nguyễn), giai điệu được xây dựng bằng sự kết hợp của hai thang âm: Đô - Rê - Fa - Sol - La và Đô - Mi - Fa - Sol - La.

Nhìn chung bài hát trong chương trình âm nhạc chính khóa lớp 4, đa phần giai điệu được xây dựng dựa trên thang 5 âm hoặc có thiên hướng của thang 5 âm. Đó cũng là một trong những điều kiện thuận

lợi, tạo nên sự gắn gũi để HS dễ cảm nhận hơn trong quá trình dạy hát.

2.1.1.5. Hình thức và cấu trúc bài hát

Hiểu được hình thức và cấu trúc bài hát là giúp GV biết cách phân tiết, phân câu để hướng dẫn HS lấy hơi và hát thể nào cho đúng với tinh thần của bài hát, tránh sự vụn vặt, hoặc sự ê a dài dòng không cần thiết khi hát.

Về hình thức các ca khúc trong chương trình âm nhạc chính khóa, chủ yếu viết ở hình thức 1 đoạn, còn bài dân ca ở hình thức đoạn nhạc. Trong hình thức ấy, mỗi bài lại có cấu trúc khác nhau, cụ thể như sau:

Ca khúc *Em yêu hòa bình* (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn), viết ở hình thức 1 đoạn, gồm 4 câu khá cân phương. Mỗi câu 8 nhịp, cụ thể:

Câu 1: $8n (4n + 4n)$.

Câu 2: $8n (4n + 4n)$.

Câu 3: $8n (4n + 4n)$.

Câu 4: $8 (4n + 4n)$.

Ca khúc *Trên ngựa ta phi nhanh* (nhạc và lời: Phong Nhã) được tác giả viết ở hình thức 1 đoạn gồm 4 câu:

Câu 1: $8n (2n + 2n + 2n + 2n)$.

Câu 2: $8n (2n + 2n + 2n + 2n)$.

Câu 3: $8n (2n + 2n + 4n)$.

Câu 4: $6n (2n + 2n + 2n)$. Thực ra câu này nhắc lại 3 lần một motif, để tạo nên sự ổn định trong cấu trúc âm nhạc...

2.1.2. Đặc điểm về lời ca

2.1.2.1. Về thể thơ

Bài hát trong chương trình âm nhạc chính khóa lớp 4, có sử dụng các thể thơ truyền thống tương đối rõ ràng, đó là: *Bạn ơi lắng nghe* (dân ca Ba - na; sưu tầm, dịch lời: Tô Ngọc Thanh) sử dụng thể thơ 7 chữ; *Cò lả* (dân ca đồng bằng Bắc Bộ) sử dụng thể thơ 6/8; *Chim sáo* (dân ca Khơ me, đặt lời mới: Đặng Nguyễn) sử dụng thể thơ 4 chữ. Điều này là hoàn toàn dễ hiểu, vì các bài hát trên đều là dân ca.

Riêng về ca khúc có bài *Chú voi con ở bản Đôn*, nhạc sĩ Phạm Tuyên viết phần lời ca cơ bản theo thể thơ 7 chữ. Những ca khúc còn lại, các nhạc sĩ chủ yếu sử dụng thể thơ tự do, nhưng dấu sao vẫn có những quy luật vận hành riêng. Chẳng hạn:

2.1.2.2. Nội dung lời ca

Nội dung của bài hát chủ yếu được thể hiện qua lời ca, mỗi bài hát thường đề cập tới một vấn đề chính. Mặt khác, lời của ca khúc không phải và không thuộc về thể loại báo chí hay truyện ngắn, ký sự... vì vậy đòi hỏi nhạc sĩ phải có sự tư duy và có tính khái quát cao trong quá trình sáng tạo ra lời ca.

2.2. Biện pháp dạy học hát cho học sinh lớp 4

2.2.1. Các bước tiến hành dạy hát

2.2.1.1. Ổn định lớp và giới thiệu bài hát

Bao giờ cũng vậy, trước khi vào dạy học nói chung và dạy học hát nói riêng, công việc đầu tiên của người GV là phải ổn định lớp. Ổn định lớp, tuy không chiếm nhiều thời gian, nhưng có vai trò khá quan trọng. Ổn định lớp gồm: điểm danh; quan sát tình hình chung trong lớp (về sức khỏe, bàn ghế và các phương tiện phục vụ cho tiết học); giới thiệu sơ qua nội dung, yêu cầu của tiết học. Khi ổn định xong, GV bắt đầu thực hiện giới thiệu bài hát.

Trong bước giới thiệu bài hát, có thể có nhiều cách, chúng tôi xin giới thiệu một số cách như sau:

Cách thứ nhất, dùng những câu hỏi có liên quan trực tiếp đến nội dung bài hát sẽ học.

Cách thứ hai, đọc một đoạn thơ có sẵn, hay GV tự sáng tác trước đó, hoặc cũng có thể kể câu chuyện ngắn gọn sinh động gắn với nội dung bài học.

Cách thứ ba, GV cho HS xem bản đồ hoặc tranh ảnh về vùng đất, con người có liên quan đến nội dung bài hát.

2.2.1.2. Đọc lời ca

Đọc lời ca cũng là một bước vô cùng quan trọng trong chu trình dạy học một bài hát, do vậy không nên coi nhẹ bước này. Đọc lời ca, phần việc này chủ yếu thuộc về HS dưới sự hướng dẫn của GV. Thông qua đọc lời ca, các em bước đầu hiểu được nội dung, ý nghĩa của bài, mặt khác HS sẽ phát triển về ngôn ngữ, làm giàu thêm vốn sống.

2.2.1.3. Hát mẫu

Có nhiều cách hát mẫu cho HS nghe, như nghe qua băng cassette, đĩa hay xem clip biểu diễn, thậm chí có thể mời một bạn trong lớp

đang là thành viên của gia Câu lạc bộ Năng khiếu thuộc Cung Văn hóa Thiếu nhi quận Hoàn Kiếm hát mẫu trước lớp. Đây cũng là việc làm khá hay, vì nó kích thích được sự chú ý, tò mò, tạo ra không khí hứng khởi trong lớp học.

2.2.1.4. Khởi động giọng kết hợp với kỹ năng và kỹ thuật ca hát

Không chỉ trong dạy học thanh nhạc chuyên nghiệp, mà dạy học hát cho HS phổ thông cũng cần đến việc khởi động giọng. Tuy nhiên, ở mỗi cấp độ và tùy theo nội dung bài học mà GV đưa ra bài khởi động giọng với những yêu cầu khác nhau.

Chẳng hạn: Khi dạy học bài *Khăn quàng thắm mãi vai em* (nhạc và lời: Ngô Ngọc Báu), trước hết phải xác định một số thông tin: bài viết ở giọng C Dur, có kỹ thuật hát móc giật, liền tiếng, ngân dài, do đó mẫu luyện thanh phải đảm bảo một số yếu tố như vừa đề cập.

Ví dụ 8:

Mẫu 1

Chậm

Ma ô ô.....

Mẫu 2

Chậm

Lá la la la la la la

2.2.1.5. Dạy hát từng câu và hát cả bài

Để HS nhớ, thuộc và hát đúng bài hát, thì dạy hát từng câu phải được xác định là một công đoạn vô cùng quan trọng mang tính then chốt. Các biện pháp thực hiện trong bước này như sau:

GV hát trước câu đầu tiên của bài, khi thực hiện yêu cầu phải hát rõ ràng, thể hiện đúng sắc thái tình cảm. Hát câu đầu phải tạo ra sự ấn tượng cho HS, có như thế thì bầu không khí lớp học mới trở nên sôi nổi và tạo cho các em một ý thức học tập tốt.

Bắt đầu từ câu 2 trở đi, GV thực hiện theo hình thức cuốn chiếu.

GV hát lại câu 1, hết câu 1 chuyển luôn sang câu 2 và cho HS thực hiện đúng như vậy. Các biện pháp dạy câu 2, câu 3, câu 4... cũng giống như câu 1, phải tuân thủ nguyên tắc sai ở đâu, sửa ngay ở đó, cần dẫn giải, thị phạm một cách dễ hiểu nhất để HS thực hiện theo.

2.2.1.6. Luyện tập củng cố kết hợp gõ tiết tấu, thực hiện động tác đơn giản

Luyện tập củng cố là bước cuối cùng trong một tiết dạy học hát, nó có vai trò vô cùng quan trọng giống như việc nhắc vở trên sân khấu. Luyện tập củng cố sẽ khơi gợi và tái hiện lại trong trí nhớ có hệ thống những gì mà các em vừa được học, đó là hát đúng trường độ, cao độ, cách lấy hơi, hát luyện, hát lách, hát đồng đều, cách mở khẩu hình...

Luyện tập củng cố có thể thực hiện theo hình thức cả lớp cùng hát lại bài vừa được học (có phần nhạc đệm), GV nhận xét và chỉnh sửa những chỗ chưa đạt yêu cầu.

Tạo bầu không khí học tập thoải mái, đó là một trong những định hướng của giáo dục hiện nay. Trong 6 bước dạy học, có lẽ luyện tập củng cố là bước để tạo nên bầu không khí sôi nổi nhất. Khi HS cơ bản đã thuộc bài hát, để tạo không khí của lớp học thêm sôi động hơn, GV có thể kết hợp việc luyện tập củng cố với các động tác hoặc trò chơi âm nhạc.

2.2.2. Áp dụng các bước của quá trình dạy hát vào bài cụ thể

2.2.2.1. Dạy ca khúc Em yêu hòa bình (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn)

Bước 1: *Ổn định lớp và giới thiệu bài hát*

Bước 2: *Đọc lời ca*

Bước 3: *Hát mẫu*

Bước 4: *Khởi động giọng kết hợp với kỹ năng và kỹ thuật ca hát*

Bước 5: *Dạy hát từng câu và hát cả bài*

Bước 6: *Luyện tập củng cố kết hợp với động tác đơn giản*

2.2.2.2. Dạy bài Cò lả (dân ca đồng bằng Bắc Bộ)

Trong 3 bài dân thuộc chương trình môn âm nhạc lớp 4, thì *Cò lả* là bài khó nhất. Dầu vậy, khi dạy bài dân ca này chúng tôi vẫn thực hiện theo 6 bước, tuy nhiên ở mỗi bước sẽ có những chú ý và điều chỉnh cho hợp lý.

Bước 1: *Ôn định lớp và giới thiệu bài dân ca*

Giới thiệu bài dân, không đặt câu hỏi với HS mà chúng tôi kết hợp chiếu powerpoint hình ảnh cánh cò bay trên đồng lúa (hình ảnh quen thuộc của vùng châu thổ Bắc Bộ) kết hợp với thuyết trình vào thẳng vấn đề.

Bước 2: *Đọc lời ca*

Cho một HS đọc lời ca của bài, yêu cầu đọc rõ ràng và có cảm xúc. Sau khi HS đọc xong, hỏi cảm nhận về cặp thơ, dù đúng hay chưa đúng vẫn phải có lời khen, động viên để tạo bầu không khí thân thiện trong giờ học.

Bước 3: *Hát mẫu*

Để truyền cảm hứng trực tiếp cho HS, chúng tôi trực tiếp thực hiện hát mẫu (hát sao thể hiện được đúng tính chất của bài dân ca), sau đó cho các em nghe và xem trên youtube ca sĩ Thu Huyền (Đoàn Chèo Hà Nội) trình diễn.

Bước 4: *Khởi động giọng kết hợp với kỹ năng và kỹ thuật ca hát*

Bài *Cò lả*, giai điệu được tiến hành trên cơ sở của thang 4 âm (Fa - Sol - La - Đô), do vậy ở phần khởi động giọng

Bước 5: *Dạy hát từng câu và hát cả bài*

Bước 6: *Luyện tập củng cố*

Với bài *Cò lả*, ở bước luyện tập củng cố sẽ cho HS đứng dậy tại chỗ, chỉ định một em hát từ đầu đến *cánh đồng*.

2.3. Thực nghiệm sư phạm

2.3.1. Mục đích, đối tượng và giáo viên thực nghiệm

Mục đích: Những vấn đề về trình tự dạy một bài ca khúc hay bài dân ca đã được trình bày tại tiểu mục 2.2.1 và cụ thể hóa trong tiểu mục 2.2.2, đó là những bước cơ bản nhất mà chúng tôi từng thực hiện.

Đối tượng: Chọn HS của hai lớp 4A và 4B, có sĩ số, năng lực học hát tương đương nhau để tham gia thực nghiệm và đối chứng.

Lớp đối chứng: lớp 4B (40 HS).

Lớp thực nghiệm: lớp 4A (40 HS).

Giáo viên tiến hành thực nghiệm là Nguyễn Ngọc Linh (một trong những GV đang trực tiếp giảng dạy môn âm nhạc tại trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, TP Hà Nội).

2.3.2. Nội dung và thời gian và thực nghiệm

Nội dung thực nghiệm: dạy học ca khúc *Em yêu hòa bình* (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn). Lớp đối chứng vẫn dạy theo phương pháp cũ. Lớp thực nghiệm chúng tôi sử dụng một số biện pháp thực hiện trong 6 bước dạy học như đã đề xuất trong tiểu mục 2.2.1 và 2.2.2.

Thời gian thực nghiệm: Lớp đối chứng dạy vào tiết 02, sáng thứ 6, tuần 25 năm 2020; lớp thực nghiệm dạy vào tiết 04, sáng thứ 6, tuần 27 năm 2020, tại Trường Tiểu học Trung Vương.

2.3.3. Tiến hành thực nghiệm

2.3.3.1. Chuẩn bị thực nghiệm

Chuẩn bị thực nghiệm, chúng tôi làm những công việc sau: tiến hành xây dựng nội dung cụ thể về giáo án dạy ca khúc *Em yêu hòa Bình* (nhạc và lời: Nguyễn Đức Toàn), tiếp tục soạn giáo án thực nghiệm theo đúng quy trình dạy học hát. Sau đó trình giáo án này trình lên tổ bộ môn âm nhạc và xin ý kiến đóng góp về chuyên môn. Tổ bộ môn sẽ kiến nghị lên lãnh đạo nhà trường cho phép tổ chức thực nghiệm sư phạm. Bên cạnh đó, sẽ kiến nghị với tổ bộ môn cử 1 cán bộ thuộc Ban giám hiệu nhà trường, 1 giáo viên âm nhạc đến dự giờ thực nghiệm để có ý kiến nhận xét đánh giá.

2.3.3.2. Tiến hành giờ dạy thực nghiệm

Việc tiến hành giờ dạy thực nghiệm trên lớp sẽ theo đúng nội dung, chương trình được xây dựng từ trước. Tuy nhiên, ở đây có sự phân bố về thời gian cho từng bước trong như sau:

Bước 1, ổn định lớp và giới thiệu bài hát: 3 phút.

Bước 2, đọc lời ca: 3 phút.

Bước 3, hát mẫu: 5 phút.

Bước 4, khởi động giọng: 5 phút.

Bước 5, dạy hát từng câu và hát cả bài: 12 phút

Bước 6, luyện tập củng cố: 12 phút.

2.3.4. Kết quả thực nghiệm

Kết quả đánh giá qua phiếu dành cho HS

Lớp đối chứng (4B), kết quả thu được qua phiếu điều tra về mức độ hào hứng cũng ở 03 cấp độ như sau:

Hào hứng có 6 HS (15%); Tương đối hào hứng có 7 HS (17,5%);

Ít hào hứng có 17 HS (42,5%); Không hào hứng có 10 HS (25%).

Lớp thực nghiệm (4A), kết quả thu được qua phiếu điều tra về mức độ hào hứng ở 03 cấp độ như sau:

Hào hứng có 37 HS (92,5%); Tương đối hào hứng có 02 HS (5%); Ít hào hứng có 01 HS (2,5%); Không hào hứng có 0 HS (0%).

Kết quả đánh giá thông qua phiếu của GV dự giờ và của bản thân

Phiếu này đánh giá ở 03 mức độ: hát đúng, hát hát hay; hát đúng nhưng chưa hay; hát chưa đúng.

Lớp đối chứng kết quả đánh giá như sau:

Hát đúng, hát hay có 12 HS (30%); Hát đúng hát chưa hay có 23 HS (57,5%); Hát chưa đúng, có 5 HS (12,5%).

Lớp thực nghiệm kết quả đánh giá như sau:

Hát đúng, hát hay có 36 HS (90%); Hát đúng hát chưa hay có 2 HS (5%); Hát chưa đúng, có 2 HS (5%).

Góp ý của giáo viên dự giờ

So với lớp đối chứng thì phương pháp dạy ở lớp thực nghiệm có nhiều thay đổi theo hướng phát huy năng lực của người học, đáp ứng được yêu cầu đổi mới của dạy học hiện nay. Không khí lớp học sôi nổi, cởi mở và thân thiện hơn; chất lượng dạy học được nâng cao rõ rệt. Tuy nhiên, giáo viên cần bổ sung thêm về phần tiểu sử của nhạc sĩ Nguyễn Đức Toàn trong bước giới thiệu bài hát thì sẽ hoàn hảo hơn.

Tiểu kết

Các bài hát dùng để dạy chính khóa, được các nhà biên soạn lựa chọn đưa vào chương trình môn âm nhạc lớp 4 là phù hợp với lứa tuổi của HS Trường Tiểu học Trưng Vương. Âm vực của các bài hát không rộng, cấu trúc không phức tạp, hình thức thường là 1 đoạn đơn hoặc đoạn nhạc, lời ca dễ hiểu, dễ nhớ, tính chất âm nhạc trong sáng, vui tươi. Với đối tượng HS các lớp là tương đối đồng đều về khả năng tiếp thu, cùng các phương tiện và cơ sở vật chất như nhau, nhưng muốn nâng cao chất lượng dạy học hát, vấn đề ở đây lại thuộc về phương pháp dạy học của mỗi GV.

KẾT LUẬN

Dạy học hát cho HS lớp 4 Trường Tiểu học Trung Vương là đối tượng nghiên cứu chính của luận văn này. Cũng như nhiều nghiên cứu khác, trước khi vào nội dung chính, phải tìm giá đỡ là cơ sở lý luận và thực tiễn để định hướng, vận hành cho việc nghiên cứu. Với đối tượng nghiên cứu này, về cơ sở lý luận, trong luận văn đã giải thích một số khái niệm có liên quan như: bài hát, ca khúc, dân ca, dạy học, phương pháp dạy học hát, vai trò của việc dạy học hát với HS cũng như những mục tiêu, định hướng của việc dạy học hát trong bối cảnh hiện nay. Về thực tiễn phải được nhìn nhận, đánh giá một cách khách quan thông qua các khía cạnh: cơ sở vật chất của nhà trường, năng lực giảng dạy của GV, khả năng tiếp thu âm nhạc của HS cụ thể là:

Trường Tiểu học Trung Vương thuộc quận Hoàn Kiếm có địa điểm giữa trung tâm thành phố Hà Nội. Là một trường điểm của quận và thành phố, do vị trí thuận lợi gần các cơ quan như Tỉnh ủy, Ủy ban Nhân dân thành phố, Bộ Giáo dục, Phòng Giáo dục, nên cơ sở vật chất luôn được các cấp quan tâm. Phòng học được trang bị đầy đủ trang thiết bị, phục vụ tốt nhất cho việc dạy học. Đội ngũ GV có đủ năng lực thực hiện giảng dạy về âm nhạc. HS chủ yếu là con em cán bộ, tiểu thương trong một số phường thuộc khu phố cổ, nên có điều kiện hơn về đời sống vật chất, tinh thần so với nhiều trường ở cùng địa bàn. Ngôn ngữ giao tiếp của các em tương đối chuẩn theo tiếng phổ thông, năng khiếu âm nhạc cũng nổi trội hơn.

Với điều kiện thuận lợi về cơ sở vật chất và con người như vậy, nhưng không phải lúc nào chất lượng dạy học hát cũng như mong muốn. Để có những đánh giá mang tính chủ quan, chúng tôi đã dự giờ của đồng nghiệp và nhìn thấy một số điểm hạn chế trong quá trình dạy học hát, đó là: chưa vận dụng các phương pháp trong các bước dạy hát một cách linh hoạt; chưa chú trọng tới việc sửa những từ sai trong lời ca của một số bài hát, chưa vận dụng phương pháp dạy học tích cực để phát huy tối đa năng lực của HS... Những hạn chế đó chính là thực trạng trong việc dạy học hát cho HS lớp 4 hiện nay tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội. Đây cũng

chính là mấu chốt, dẫn tới chất lượng của việc dạy học hát chưa cao.

Từ việc nhìn thấy thực trạng như trên, chúng tôi tìm ra cách đi riêng để phát huy năng lực thẩm mỹ, tính tự chủ của HS nhằm nâng cao chất lượng dạy học hát. Những công việc cần làm là: phân tích bài hát trước khi dạy trên phương diện hình thức, cấu trúc, đặc điểm, tính chất âm nhạc để có những hình dung ban đầu về cách xử lý âm thanh, hơi thở, tình cảm cũng như các phương tiện hỗ trợ mang tính tương thích để phục vụ tốt nhất cho việc dạy học hát trên lớp.

Trong quá trình thực hiện giờ dạy trên lớp, chúng tôi thường dạy bài hát (ca khúc, dân ca) theo 6 bước: ổn định lớp và giới thiệu bài hát; đọc lời ca; hát mẫu; khởi động giọng kết hợp với kỹ thuật và kỹ năng ca hát; dạy từng câu và hoàn thiện bài; luyện tập và củng cố. Tuy nhiên không chỉ đơn thuần là thực hiện tuần tự các bước như đã định sẵn, mà điều cần chú ý là trong nội dung từng bước đó, có thể tư duy để kết hợp được phương pháp, kỹ thuật nào một cách hợp lý trong dạy học hát, đó mới là điều quan trọng. Trên cơ sở của 6 bước này, được chúng tôi cụ thể hóa thông qua việc dạy một ca khúc và một bài dân ca, cũng có thể coi đó là mô hình được chúng tôi tư duy, đầu tư xây dựng từ kinh nghiệm của bản thân dựa trên cơ sở lý luận và thực tiễn của việc dạy học hát tại Trường Tiểu học Trung Vương. Sau đó, mô hình dạy ca khúc được đưa vào thực nghiệm ngay tại trường nhằm kiểm chứng lại tính khả thi, độ tin cậy những biện pháp được lồng ghép trong các bước của quá trình dạy học hát mà chúng tôi đưa ra.

Kết quả thực nghiệm được HS tham gia học, GV dự giờ ghi nhận và đánh giá tốt về phương pháp, không khí học tập, chất lượng học tập. Mặc dù trong quá trình tiến hành dạy thực nghiệm không thể tránh khỏi những hạn chế, nhưng nhìn chung thông qua kết quả đánh giá, có thể khẳng định bước đầu: những biện pháp mà chúng tôi đưa ra trong luận văn là phù hợp với yêu cầu của dạy học hiện nay; và kết quả của nghiên cứu này sẽ áp dụng tốt nhằm nâng cao chất lượng dạy học hát cho HS nói chung và HS lớp 4 nói riêng tại Trường Tiểu học Trung Vương, quận Hoàn Kiếm, thành phố Hà Nội.